

Голас Радзімы

№ 15 (1689)
16 красавіка 1981 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Дваццатую гадавіну з дня першага палёту чалавека ў космас Уладзімір Кавалёнак сустракае на станцыі «Салют-6». Гэта ўжо трэці касмічны палёт слаўнага сына беларускага народа. Лётчык-касманаўт Герой Савецкага Саюза Уладзімір Кавалёнак часта прыязджае на радзіму. НА ЗДЫМКУ: У. КАВАЛЕНАК у гасцях у мінскіх школьнікаў. Фота П. НІКІЦІНА.

Л. І. БРЭЖНЕЎ АБ САВЕЦКІМ
ПАД'ХОДЗЕ ДА ВЫРАШЭННЯ
МІЖНАРОДНЫХ ПРАБЛЕМ

«Каштоўнейшы здабытак народаў —
мір і бяспека!»

стар. 2

ЗБЕРАГЧЫ ПЛАНЕТУ ДЛЯ БУДУЧЫХ
ПАКАЛЕННЯЎ

«Прыклад для ўсіх!»

стар. 4

ПЕРАКЛАДЫ Я. ХЕЛЕМСКАГА
МАКСІМАЛЬНА НАБЛІЖАНЫ
ДА АРЫГІНАЛАЎ

«Прызнанне ў любові!»

стар. 7

КАШТОЎНЕЙШЫ ЗДАБЫТАК НАРОДАЎ — МІР І БЯСПЕКА

Прамова Леаніда Ільіча БРЭЖНЕВА

У Празе ў абстаноўцы дзелавітасці і аднадушнасці прайшоў XVI з'езд Камуністычнай партыі Чэхаславакіі. З пачуццём высокай адказнасці, з вялікай зацікаўленасцю дэлегаты з'езда абмеркавалі праграму эканамічнага і сацыяльнага развіцця краіны на сёму п'яцігодку, вызначылі новыя рубяжы будаўніцтва развітога сацыялістычнага грамадства.

7 красавіка на з'ездзе чэхаславацкіх камуністаў выступіў кіраўнік дэлегацыі КПСС — Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага

Савета СССР Л. І. Брэжнеў, сустрэты дэлегатамі і гасцямі з'езда гарачымі, працяглымі апладысмантамі. Прамова савецкага кіраўніка выклікала вялікі рэзананс у свеце.

Сёння мы друкуем тую частку выступлення Л. І. Брэжнева ў Празе, дзе гаворыцца аб супрацоўніцтве краін сацыялістычнай садружнасці, аб савецкім падыходзе да вырашэння надзённых міжнародных праблем, якія маюць сусветнае значэнне.

Дарагі таварыш Гусак!
Дарагія таварышы!

Дазвольце перадаць дэлегатам XVI з'езда Камуністычнай партыі Чэхаславакіі, усім камуністам і працоўным краіны словы дружбы і брацтва ад вашых таварышаў па барацьбе — савецкіх камуністаў, ад усяго нашага народа.

Пра сябе скажу, што для мяне пабыць у Чэхаславакіі — кожны раз вялікая радасць. Я ўжо некалькі разоў з душой з вашай цудоўнай краінай. На яе зямлю мне ўпершыню давалося ступіць амаль сорак гадоў назад з часцямі нашай арміі, разам з воінамі корпуса Людвіка Свабоды. Гэта ўжо чацвёрты з'езд КПЧ, на якім мне даручана ўзначаліць дэлегацыю Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. І я даражу магчымасцю быць разам з вамі, дарагія сябры, у гэты знамянальны дзень.

З вялікай цікавасцю дэлегацыя КПСС выслухала справаздачы даклад ЦК КПЧ, з якім выступіў таварыш Гусак. Ясны і рэалістычны аналіз вынікаў мінулых гадоў, пастаноўка буйных, але зусім рэальных задач ва ўнутранай і знешняй палітыцы, дакладны курс на далейшае развіццё сацыялістычнай дэмакратыі, народнай ініцыятывы — усё гэта гаворыць аб тым, што КПЧ цвёрда стаіць на пазіцыях марксізму-ленінізму. Гэта — самая надзейная гарантыя ўпэўненага руху наперад вашай радзімы да новых рубяжоў сацыяльнага і эканамічнага прагрэсу.

Вы, відаць, ведаеце, таварышы, што такі ж патрабавальны і адказны падыход да сваёй дзейнасці правіўся і ў рабоце XXVI з'езда нашай партыі, які прайшоў нядаўна. Інакш не можа і не павінна быць. Цвяроза і крытычна ацэньваюць сваю работу вучыў нас У. І. Ленін. І пакуль камуністы будуюць кіравацца гэтым запаведаннем, ім пад сілу любыя задачы!

З глыбокім задавальненнем магу паведаміць вам, таварышы, што рашэнні XXVI з'езда КПСС знайшлі жывы водгук у нашай краіне, сустрэты з гарачым адабрэннем камуністамі і ўсім савецкім народам. Успрымаючы справу партыі як сваю кроўную справу, савецкія людзі пачалі практычнае выкананне шырокіх планаў камуністычнага будаўніцтва, намечаных з'ездам.

Краіны сацыялістычнай садружнасці вырашаюць разнастайныя і, натуральна, усё больш глыбокія і складаныя задачы на шляху далейшага развіцця грамадства сталага сацыялізму. І рабіць гэта нам прыходзіцца ва ўмовах растучага процідзеяння, а часам і адкрыта варажых акцый з боку найбольш агрэсіўных сіл імперыялізму.

У гэтай абстаноўцы больш чым калі-небудзь, ключ да поспеху для ўсіх нас заключаецца ў наступным. Па-першае, працаваць самім усё лепш, эфектыўней, больш арганізавана, развіваючы сваю эканоміку, культуру і сацыялістычную дэмакратыю. Па-другое, ня-

спынна ўмацоўваць адзінства брацкіх краін, іх усебаковае, усё больш глыбокае супрацоўніцтва ва ўсіх галінах, найбольш рацыянальна аб'ядноўваць сілы і рэсурсы ў інтарэсах кожнай з нашых краін і ўсёй садружнасці.

У гэтым плане робіцца ўжо многае і трэба будзе зрабіць яшчэ больш, вы гэта добра ведаеце, таварышы. Асабліва неабходна падкрэсліць, што наша ўсебаковае і глыбокае супрацоўніцтва развіваецца на паслядоўна сацыялістычнай аснове — на аснове раўнапраўя, узаемнай повагі, уліку інтарэсаў адзін аднаго, сапраўднай рэвалюцыйнай салідарнасці. Іменна дзякуючы гэтай наш, уживаючы ланініскага выраз, «сацыялістычны кааператыў» не толькі не азначае якога-небудзь ўшчамлення суверэнных правоў яго ўдзельнікаў, але наадварот, служыць для іх надзейнай апары.

Узяць хоць бы адзін той факт, што іменна дзякуючы ўзаемадзеянню ў рамках Савета Эканамічнай Узаемадапамогі брацкія краіны могуць сёння задавальняць многія самыя надзёжныя свае эканамічныя патрэбнасці.

Як вы ведаеце, намачаецца сур'ёзнае развіццё супрацоўніцтва ў здабычы газу і жалезнай руды. Чэхаславакія, як і СССР, ужо робіць многае для стварэння атамнай энергетыкі. Энергія атома даць магчымасць забяспечыць значную долю патрэбнасцей нашых і іншых брацкіх краін. Ясна, што ў адзіночку вырашаць задачу такога маштабу было б многа цяжэй.

Можна ўпэўнена сказаць, таварышы: пастаяннае ўдасканаленне дзейнасці Савета Эканамічнай Узаемадапамогі і Арганізацыі Варшаўскага Дагавора адпавядае жыццёвым інтарэсам кожнай з краін сацыялістычнай садружнасці.

Але нашы поспехі не даюць спакою класавым праціўнікам. Яны стараюцца рабіць усё, каб перашкоды паступальнаму руху сацыялізму, размыць яго знутры. Для гэтага пускаюцца ў ход усё сродкі — эканамічныя націскі і шантаж, ілжывая прапаганда, ліслівасць і дэмагогія, падтрымка і заахвочванне контррэвалюцыйных сіл, — там, дзе яны яшчэ засталіся, — і іншыя падрыўныя акцыі.

Усё гэта вы памятаеце, таварышы, па сваёму ўласнаму вопыту. Ён пераканаўча паказвае: планы рэакцыі не маюць перспектывы.

Аналагічныя спробы робяцца цяпер у адносінах да Польскай Народнай Рэспублікі. Але польскія камуністы пры падтрымцы ўсіх сапраўдных партыёў Польшчы здолеюць, трэба меркаваць, даць неабходны адпор задумам ворагаў сацыялістычнага ладу, якія з'яўляюцца і ворагамі незалежнасці Польшчы, здолеюць адстаяць справу сацыялізму, сапраўднай інтарэсы свайго народа, гонар і бяспеку сваёй радзімы.

Што датычыць Савецкага Саюза, то ён быў і застаецца верным другам і саюзнікам сацыялістычнай Польшчы. І ў гэтым, я ўпэўнен, у нас агульная пазіцыя з Чэхаславакіяй, як і з іншымі краінамі сацыялістычнай садружнасці.

У складаных знешніх умовах вырашае задачы свайго развіцця слаўная Рэспубліка Куба — неад'емная частка садружнасці сацыялістычных дзяржаў. Савецкі Саюз цвёрда і нязменна падтрымлівае і будзе падтрымліваць брацкі кубінскі народ. Мы ад душы жадаем яму далейшых поспехаў у сацыялістычным будаўніцтве, жадаем міру і працітанна.

Таварышы! Аберагаючы нашу сацыялістычную садружнасць, мы тым самым абараняем самы каштоўны здабытак народаў — мір і бяспеку. Гэта так, таму што краіны сацыялізму ўносяць сёння рашаючы ўклад у прадухіленне вайны, таму што яны выступваюць сяганосцамі палітыкі разрадкі і раззбраення.

Мы ў Савецкім Саюзе выступілі нядаўна на XXVI з'ездзе нашай партыі з радам зусім канкрэтных прапановаў, накіраваных на ўрэгуляванне найбольш вострых і наспейшых міжнародных праблем у інтарэсах міру і бяспекі ўсіх народаў. Яны прагучалі ва ўсім свеце і знайшлі добры водгук на ўсіх кантынентах. Мы цнім энергічную і актыўную падтрымку гэтых прапановаў нашымі сябрамі і саюзнікамі, у тым ліку, вядома, сацыялістычнай Чэхаславакіяй.

Тут, у цэнтры Еўропы, хачу асобна спыніцца толькі на адной з новых савецкіх прапановаў.

Нястрымная гонка ядзерных узбраенняў у Еўропе становіцца смяротна небяспечнай для ўсіх еўрапейскіх народаў. Каб як-небудзь пачаць практычнае вырашэнне гэтай праблемы, мы прапануем для пачатку хоць бы падвесці рысу пад тым, што ёсць, гэта значыць спыніць далейшае размяшчэнне новых і замену наяўных у зоне Еўропы ракетна-ядзерных сродкаў сярэдняй дальнасці, належаць СССР і краінам НАТО. Уключаючы, зразумела, амерыканскія ядзерныя сродкі перадавога базіравання ў гэтым раёне. Гэты мараторый мог бы дзейнічаць да таго часу, пакуль не будзе заключаны пастаянны дагавор аб абмежаванні, а яшчэ лепш — аб скарачэнні паяўляюцца ядзерных сродкаў абадвух бакоў у Еўропе.

Вядома, наша прапанова аб мараторыі — не самамэта. Яна ўнесена з намерам стварыць больш спрыяльную атмасферу для перагавораў. Мэта ў гэтым пытанні мы лічым — я гаварыў аб гэтым раней і паўтараю цяпер — іменна скарачэнне бакамі колькасці ядзерных сродкаў, назапашаных у Еўропе. Гэта можна зрабіць, не пагаршаючы ўмоў бяспекі ні Усходу, ні Захаду.

Наша прапанова сустрэла, як вядома, вельмі станоўчы

водгук у шырокіх палітычных колах і сярод грамадскасці Заходняй Еўропы. Але не прымуслі сябе чакаць і тыя, каму яна прыйшлася яўна не па густу.

Сцвярджаюць, быццам новая савецкая прапанова мае мэтай замацаваць існуючую нібыта цяпер перавагу сіл на баку краін Варшаўскага Дагавора. Зразумела, гэта не так. Мне прыходзілася падрабязна ўжо гаварыць аб гэтым на XXVI з'ездзе КПСС. Калі паглядзець у цэлым на ядзерныя патэнцыялы, якія маюць сёння абадва бакі ў раёне Еўропы, то ў наяўнасці прыкладная раўнавага сіл абадвух бакоў. Дарэчы, гэта неаднаразова прызнавалася і на Захадзе. Канцлер ФРГ Шміт, напрыклад, у адным са сваіх публічных выказванняў у лютым гэтага года прама адмаўляў, што раўнавага сіл паміж Усходам і Захадам у Еўропе парушана. Канцлер выказаў, аднак, асцярогу, што «рускія могуць вольна папарушыць». Аб наяўнасці «адноснай раўнавагі і эквівалентнасці» гаварыў нядаўна і дзяржаўны сакратар ЗША Хейг. Ён, праўда, выказаў неспакой, што гэта раўнавага, маўляў, можа змяніцца на карысць СССР к сярэдзіне гэтага дзесяцігоддзя.

Па логіцы рэчэй, пры такой ацэнцы цяпершняй сітуацыі і перспектывы яе развіцця кіраўнікі заходніх краін павінны былі б дзвіома рукамі ўхапіцца за нашу прапанову. І калі замест гэтага некаторыя з іх стараюцца прынізіць яе значэнне, то, вядома, не таму, што за некалькі дзён змяніліся суадносіны сіл у Еўропе. Яны робяць так таму, што хацелі б змяніць іх на карысць Захаду і не жадаюць звязваць сябе мараторыем.

Але такія спробы — гэта трэба ясна разумець — толькі прымусяць другі бок да прыняцця мер у адказ. І зноў загананы круг — толькі становіцца ў Еўропе стане яшчэ больш небяспечным для ўсіх. Няўжо ўрадам заходніх дзяржаў гэта так цяжка зразумець?

У цэлым, таварышы, нашы прапановы маюць на ўвазе ўрэгуляванне найбольш актуальных, найбольш важных для ўмацавання міру міжнародных праблем. І мы прапануем зацікаўленым бакам дзелавыя, канструктыўныя перагаворы па гэтых пытаннях — на любым узроўні, без усякіх папярэдніх умоў. Калі ў каго-небудзь ёсць іншыя разумныя прапановы, мы гатовы разгледзець і іх.

Аднак з боку ўрадаў заходніх дзяржаў мы, шчыра кажучы, асаблівай гатоўнасці да перагавораў пакуль што не заўважаем.

Часам нам гавораць, што ўсё гэта вельмі цікава, але патрабуе доўгага вывучэння і спяшайца, маўляў, тут няма куды. Заадно даюць зразумець, што вызначэнне пазіцыі залежыць не ад данага ўрада, а ад іншых. А пакуль, значыць, няхай

нарастае гонка ўзбраенняў і яшчэ больш абвастраецца міжнародная абстаноўка.

У іншых выпадках нам спрабуюць прад'явіць патрабаванні, ставіць папярэднія ўмовы. Прэтэндуючы самі на нейкае «права» распараджацца ледзь не ва ўсіх кутках планеты, патрабуюць, каб мы ў якасці «платы» за згоду Захаду на перагаворы адмовіліся ад элементарнага ўліку інтарэсаў уласнай бяспекі і ад дапамогі сваім сябрам, калі яны падвяргаюцца агрэсіі або пагрозе нападу.

Дзіўная пазіцыя, калі не скажаць больш.

Уявіце сабе на мінуту, што Савецкі Саюз заявіў бы: перш чым могуць пачаць перагаворы па ўрэгуляванню якіх-небудзь наспейшых міжнародных праблем, няхай заходнія дзяржавы змяняць сваю палітыку ў той частцы, якая нам, ды і вельмі многім іншым, зусім не падабаецца. Скажам, няхай ЗША спачатку выведдуць свае войскі з такой воль і такой воль краіны, з такіх воль ваенных баз за рубяжом. І няхай яны спыняць падтрымку ўзбройванне такіх воль дыктатарскіх тэрарыстычных рэжымаў.

Прыняў бы хто-небудзь сур'ёзна такі падыход да пытання аб перагаворах? Наўрад ці. Хутэй нас назвалі б прасцыякамі, якія мала разбіраюцца ў палітыцы, або людзьмі, якія ствараюць штучныя бар'еры і затрымкі, ухіляюцца ад перагавораў, таму што маюць зусім іншыя, выключна не мірныя намеры.

Вопыт гісторыі, у тым ліку і апошніх дзесяцігоддзяў, пераканаўча гаворыць: поспех у перагаворах дзяржаў адна з адной прыходзіць толькі тады, калі адкідаюцца ўбок спробы дыктаваць адна адной свае ўмовы, калі ёсць сапраўдная воля да міру і ўзаемная повага інтарэсаў партнёраў. Іменна на такой аснове былі дасягнуты важнейшыя міжнародныя пагадненні, якія дапамагалі ўмацаванню міру і бяспекі народаў. Назаву, напрыклад, дзяржаўны дагавор аб аднаўленні незалежнай і дэмакратычнай Аўстрыі, пагадненне 1971 года па Заходняму Берліну, дагаворы СССР, Чэхаславакіі, Польшчы, ГДР з ФРГ, савецка-амерыканскія дагаворанасці аб абмежаванні стратэгічных узбраенняў і, вядома, падпісаны ў Хельсінкі Заключны акт Нарвады па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе.

Такога ж падыходу да канструктыўных прапановаў Савецкага Саюза, абвешчаных на XXVI з'ездзе КПСС і дэведзёных да ведама ўрадаў адпаведных дзяржаў, мы чакаем з боку гэтых урадаў. Бо нашы прапановы ўнесены не для прапаганды, а для таго, каб дапамагчы дасягнуць узаемапрыемных дагаворанасцей у імю міру — міру ў Еўропе, у Азіі, у Амерыцы, на Блізкім, Сярэднім і Далёкім Усходзе. У імю ўсеагульнага міру.

НАТАТКІ КАМЕНТАРА

У МЭТАХ ПАЛЯПШЭННЯ

Цэнтральны Камітэт КПСС і Савет Міністраў СССР прынялі новае пастанова «Аб мерах па далейшаму паляпшэнню сацыяльнага забеспячэння насельніцтва».

«Голас Радзімы» ўжо неаднойчы звяртаўся да тэмы аб тым, як жыць пенсіянер у СССР. Мы расказвалі, напрыклад, як забяспечаны чалавек, які мае пэўны працоўны стаж і пры дасягненні пенсійнага ўзросту атрымаў права на адпачынак. Адна з публікацый была прысвечана таму, што чалавек, які выйшаў на пенсію, не страчаны для грамадства: па меры сіл, магчымасцей ён можа па свайму жаданню ўдзельнічаць у грамадска карыснай працы (дзяржава садзейнічае гэтаму), карыстацца ўсімі тымі дабротамі, якія прадастаўляюцца працуючым. Нарэшце, для пенсіянераў у выпадку выпадкаў устаноўлены пэўныя льготы.

Саветская сістэма сацыяльнага забеспячэння распаўсюджваецца не толькі на пенсіянераў па старасці. Яна дае грамадзянам права на матэрыяльнае забеспячэнне ў выпадку хваробы, поўнай або частковай страты працаздольнасці, а таксама страты карміцеля.

Здавалася б, для людзей, якія добрасумленна працавалі, атрымалі права на забяспечаную старасць і карыстаюцца гэтым правам, а таксама для тых, хто па іншых прычынах мае патрэбу ў дапамозе дзяржавы, зроблена ў нашай краіне шмат. І тым не менш — уводзяцца новыя меры. Чытач «Голасу Радзімы» зусім слушна можа спытаць: якая ж неабходнасць у новым «паляпшэнні»? Каб адказаць на гэтае пытанне, трэба звярнуцца да сутнасці палітыкі нашай дзяржавы ў сацыяльнай сферы. Вельмі выразна сказаў аб гэтым Л. І. Брэжнеў у дакладзе на XXVI з'ездзе КПСС. Ён падкрэсліў: «Канкрэтны клопат пра канкрэтнага чалавека, яго патрэбы і запатрабаванні — пачатак і канечны пункт эканамічнай палітыкі партыі».

Выяўляецца гэты прынцып у розных баках дзяржаўнай і грамадскай дзейнасці. Аднак адной з самых прывабных рыс саветскага ладу жыцця з'яўляецца тое, што людзі ўсё больш даброт атрымліваюць з грамадскіх фондаў спажывання. Сёлета, напрыклад, у складу 121,5 мільярда рублёў. Гэта велізарныя сродкі. Выкарыстоўваюцца яны на розныя патрэбы, у тым ліку і на сацыяльнае забеспячэнне. Паколькі гэтыя сродкі растуць (за мінулы год павялічыліся прыкладна на адну трэць), то значыць, насць больш магчымасці задавальняць тыя ці іншыя патрэбы насельніцтва. Вось тая крыніца, з якой, практычна бясконца, нараджаецца «паляпшэнне».

У названай пастанове канкрэтна так і сказана: «У мэтах паляпшэння сістэмы сацыяльнага забеспячэння прадугледжана...» Што канкрэтна робіцца? Сёлета мінімальны размер пенсій па ўзросту рабочым і служачым павышаецца да 50 рублёў у месяц. А калгаснікам? Тут пытанне абмяркоўваў перш-наперш саюзны Савет калгасаў. Ён прапанаваў, а партыя і ўрад згадзіліся, каб членам калгасаў у гэтай пяцігодцы мінімальны размер пенсій па ўзросту быў таксама павышаны — да 40 рублёў у месяц. Аднакова як у горадзе, так і ў вёсцы павышаюцца пенсіі па інваліднасці і з выпадку смерці карміцеля.

Улічана яшчэ такая акалічнасць. Паколькі сістэма сацыяльнага забеспячэння ў нас усе гады ўдасканальвалася, атрымалася, што той, хто пайшоў на пенсію даўнавата, цяпер аказаўся ў горшым становішчы, чым больш «малады» пенсіянер. Якое ж выйсце? Вырашана, каб на працягу адзінаццатай пяцігодкі былым рабочым і служачым, якія не працуюць ужо больш за дзесяць гадоў, размеры пенсій былі павышаны, а дакладней — набліжаны да ўзроўню пенсій, якія назначаюцца цяпер работнікам той жа кваліфікацыі. У першую чаргу гэтыя меры будуць ажыццэўлены для пенсіянераў, якія атрымліваюць менш за 60 рублёў у месяц. Такое выроўніванне пенсій будзе працягнута і ў дванаццатай пяцігодцы.

Састарэламу чалавеку, бывае, патрэбна не толькі пенсія. Не ўсе маюць свае сем'і, не кожны можа сам сябе даглядзець. У нас для такіх людзей адкрыты дамы-інтэрнаты. Але людзей пенсійнага ўзросту прыбаўляецца, што дарэчы сведчыць аб высокай працягласці жыцця савецкіх людзей. Вырашана сетку дамоў-інтэрнатаў для састарэлых і інвалідаў істотна расшырыць, павысіць узровень іх добраўпарадкавання і сацыяльна-бытавога абслугоўвання. У прыватнасці, у сярэднім на 20—25 працэнтаў павышаюцца нормы расходаў на харчаванне, медыкаменты і іншыя патрэбы. Зноў звернута ўвага на тое, каб пенсіянеры мелі больш магчымасці ўдзельнічаць у грамадскай вытворчасці, уключаючы работу на ўмовах поўнага рабочага часу і дома.

У нашай краіне паважаюць удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны: яны дзеля свабоды і шчасця Радзімы ахвяравалі сваім здароўем, рызыкавалі жыццём. І таму з вялікім адбярэннем сустраэта вестка, што партыя і ўрад дбаюць аб далейшым паляпшэнні ўмоў жыцця гэтых людзей.

Урэшце, названая пастанова яшчэ раз напамінае пра тое, што мясцовыя органы павінны ўзмацніць увагу да запатрабаванняў і патрэб ветэранаў вайны і працы, непрацаздольных грамадзян, ажыццяўляць строгі кантроль за няўхільным прадастаўленнем ім льгот і пераваг, устаноўленых заканадаўствам.

Мікалай ВАСІЛЕЎСКІ.

Фаіна Малкова — камандзір самалёта АН-2 Брэсцкага авіяпрадпрыемства. Нялёгкім быў яе шлях у авіяцыю.

Тэхнікум, авіяцыйны спартыўны клуб, нарматыў майстра спорту па вышэйшаму пілажы, лётнае вучылішча, пасада другога пілота АН-2, Ленінградская ордэна Леніна акадэмія грамадзянскай авіяцыі, больш трох тысяч гадзін у паветры, 70 скачкоў з парашутам — вось далёка не поўны пералік таго, што давялося зрабіць Фаіне Пятроўне, перш чым стаць камандзірам самалёта.

Камуніст Ф. Малкова — у ліку лепшых спецыялістаў авіяпрадпрыемства. Як дэпутат аднаго з раённых Саветаў народных дэпутатаў Брэста, прымае актыўны ўдзел у грамадскай рабоце.

НА ЗДЫМКАХ: за штурвалам самалёта; Ф. МАЛКОВА атрымлівае дазвол на ўзлёт у дыспетчара В. КАРАЛЬЧУКА

(справа); у гасцях у вучняў адной з брэсцкіх школ.

Фота Э. КАБЯКА.

42 КРАІНЫ КУПЛЯЮЦЬ АБСТАЛЯВАННЕ, ЯКОЕ ВЫПУСКАЕ МІНСКАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА

СТАНКІ ВЫСОКАГА КЛАСА

Беларусь займае ўсяго адзін працэнт тэрыторыі СССР. Аднак у нашай рэспубліцы вырабляецца кожную сем'ю савецкіх металарэзны станок.

Мінскае вытворчае аб'яднанне па выпуску адрэзных і працяжных станкоў — адзінае такое прадпрыемства не толькі ў СССР, але і ва ўсіх краінах — членах СЭУ. У Саветах Саюзе, напрыклад, яго прадукцыя шырока выкарыстоўваецца на Волжскім і Камскім аўтамабільных заводах, на заводзе «Атамаш» (Растоўская вобласць), дзе вырабляецца абсталяванне для атамнай энергетыкі. За прайшоўшыя пяць гадоў аб'ём вытворчасці на прадпрыемстве павялічыўся амаль на дзве трэці. Яно адпавядае за мяжу каля паўтары тысячы сваіх станкоў. Працяжнае і адрэзнае абсталяванне, выпушчанае ў аб'яднанні, працуе сёння ў 42 краінах, у тым ліку такіх высокаразвітых у прамысловых адносінах, як ФРГ, Англія.

Высокая канкурэнтаздольнасць беларускіх станкоў тлумачыцца ў першую чаргу іх выдатнай якасцю. Яшчэ ў 1974 годзе калектыў аб'яднання ўзяў абавязацельства: у саюзе з навукай узяць кожную распрацоўку да ўзроўню дзяржаўнага Знака якасці. Ужо ў 1978 годзе ўсе серыйныя станкі прадпрыемства мелі гэты ганаровы Знак якасці. Гарантыя на беларускае адрэзнае і працяжнае абсталяванне была павялічана з 12 да 18 месяцаў, тэрмін службы да капітальнага рамонт — з 10 да 14 гадоў. Напрыклад, па такому важнаму паказчыку, як якасць апрацоўкі, яно перавышае многія замежныя аналагі.

Асабліва ўвага ўдзяляецца прадукцыйнасці абсталявання, яго здольнасці працаваць без удзелу чалавека.

Сёння ў аб'яднанні распрацоўваюцца толькі аўтаматычныя і паўаўтаматычныя станкі, аснашчаныя сістэмамі лічбавага праграмавага кіравання, робатамі-маніпулятарамі і іншымі механізмамі, якія выключваюць ручную працу. Створаны, напрыклад, станок з лічбавым праграмым кіраваннем, які замяняе паўтара дзесятка фрэзерных універсальных станкоў, вылабанае столькі ж рабочых. А комплексам абсталявання па вытворчасці заготовак кіруе камп'ютэр, прычым так, што метал раскрываецца найбольш рацыянальна, дастаткова толькі раз у месяц «закласці» ў электронны «мозг» даныя аб тым, колькі запатрабуецца заготовка і якая памеру.

Але ў аб'яднанні лічаць, што і гэта не мяжа. У бліжэйшыя пяць гадоў тут намерана асоўць вытворчасць прынцыпова новага абсталявання, якое, у залежнасці ад тыпу, будзе ў 1,5—5 разоў больш прадукцыйнае за цяперашняе. Аснова яго высокай якасці закладваецца ў канструктарскім бюро.

Клопат аб высокай канкурэнтаздольнасці праяўляецца літаральна з першай лініі на ватмане, што знамянуе нараджэнне навінкі. На яе абавязкова заводзіцца карта тэхнічнага ўзроўню, канструктарскія рашэнні старанна параўноўваюцца з замежнымі аналагамі, каб пазбегнуць паўтарэння. Уся прадукцыя аб'яднання абаронена аўтарскімі пасведчаннямі СССР на вынаходствы, замежнымі патэнтамі.

Такія станкі, натуральна, не вырабіш дзедаўскімі метадамі. Нягледзячы на ўзрост — нядаўна прадпрыемству споўнілася сто гадоў — яго тэхнічнае аснашчэнне адпавядае самаму сучаснаму ўзроўню. За пяць гадоў, напрыклад, устаноўлена 200 новых станкоў, 285 іншых

механізмаў і буйных прыстасаванняў. У бліжэйшы час будзе праведзена чарговая рэканструкцыя прадпрыемства. Пачнецца шырокае выкарыстанне сінтэтычных алмазаў і звышшвёрдлых рэжучых матэрыялаў, аўтаматычных ліній, аснашчаных робатамі-маніпулятарамі і камп'ютэрамі. Гэта дазволіць яшчэ больш павысіць якасць вырабу станкоў, а значыць, іх канкурэнтаздольнасць.

Вядома, запатрабуецца яшчэ дасканала кіраваць гэтай складанай тэхнікай, што змогуць толькі вопытныя, дасведчаныя рабочыя. У аб'яднанні дзейнічаюць курсы павышэння кваліфікацыі, штогод 340 чалавек вучаюцца ў школах камуністычнай працы прагрэсіўныя метады вытворчасці.

У рабочых ёсць надзейны матэрыяльны стымул рабіць прадукцыю больш і лепшай якасці. Бо за апошнія пяць гадоў фонды матэрыяльнага стымулявання ўзраслі на прадпрыемстве ў некалькі разоў, галоўным чынам у выніку шырокага збыту прадукцыі. За гэтыя сродкі для калектыву пабудавана 360 кватэр, бібліятэка. Непасрэдна ў цэхах абсталяваны пакоі адпачынку, фінскія лазні, зімні сад. У недалёкім будучым намячаецца пабудова чарговай сталовую, дзіцячы сад, дом быту. Усім гэтым работнікі аб'яднання і іх сем'і карыстаюцца і будучы карыстацца дарма або за вельмі нізкую плату.

Сучаснае абсталяванне, вопытны спецыяліст... Такое рабочае месца ў аб'яднанні называюць узорным. Ужо не толькі большасць рабочых месц, але і цэлыя ўчасткі, цэхі, аддзелы носяць гэту ганаровую назву. А хіба можа ўзорнае прадпрыемства выпускаць дрэнную прадукцыю?

Уладзімір БІБКАЎ.

Механізатары калгаса «Шлях да камунізму» Хойніцкага раёна завяршылі сябу ячменю. У гаспадарцы пад гэтую культуру адведзена 134 гектары.

НА ЗДЫМКУ: сяўба ячменю ў калгасе.

Фота І. ЮДАША.

пішучь землякі

З вялікім хваляваннем і радасцю сачылі мы за работай XXVI з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Гэта падзея мае вельмі вялікае значэнне не толькі для нашай Радзімы, але і для ўсіх народаў нашай планеты. Цяжка застацца аб'якавым да новых мірных ініцыятыў Краіны Саветаў. Некаторым палітыкам тут, на Захадзе, яны яўна прыйшліся не да спадабы. У ЗША, Канадзе і іншых капіталістычных краінах прапагандысцкая машына стараецца ўдоўбць людзям у галаву скажонае ўяўленне аб тым, што не ашалелыя імперыялісты пагражаюць міру, а, наадварот, быццам бы гэтым займаецца наша міралюбівая Радзіма. Новыя мірныя ініцыятывы, прапанаваныя Леанідам Ільічам Брэжневым, ясна паказалі ўсім народам, хто сапраўды імкнецца да міру на зямлі. Ворагам разрадкі прыйшлося на нейкі час замаўчаць, але яны ж не змоўклі зусім. Нам яшчэ доўга і арганізавана прыдзецца змагацца з гэтымі каварнымі элементамі, каб захаваць мір, зберагчы планету для будучых пакаленняў. І калі нам удалася дасягнуць гэтай вышэйшай мэты, то перш за ўсё дзякуючы нашай Радзіме, яе авангарду — Камуністычнай партыі, дзякуючы Праграме міру, якую няўхільна ажыццяўляе СССР.

Для савецкіх людзей з'езд знамянальны яшчэ і тым, што зацвердзіў грандыёзную

праграму адзінацатай пяцігодкі і перспектыву на дваццацігадовую, якія яшчэ вышэй узнімуць сацыялістычную гаспадарку Краіны Саветаў. Мы ведаем, што наш народ з гонарам выканаў заданні дзесяці пяцігодкі. Нам, хто нарадзіўся і вырастае яшчэ пры царызме,

надскіх палях сельскагаспадарчых машыны, зробленыя ў Савецкім Саюзе, і думкі міжволі вяртаюць нас да таго часу, калі ва ўсёй царскай Расіі не было іншых прылад для апрацоўкі мізэрных кавалачкаў сялянскай зямлі, акрамя драўлянай сахі. А цяпер не толькі ў Савецкім

піталістычных краін амаль не засталася калоній. З'явілася шмат незалежных краін, стаўшых на некапіталістычны шлях развіцця. Сам капіталізм, які цяпер ужо не можа высмоктаць з прыгнечаных краін каланіяльныя прыбыткі, з кожным годам слабее. Калі раней аб

ла сучасная Амерыка: заключыць з Савецкім Саюзам розныя ўзаемавыгадныя дагаворы ў вайскавай, гандлёвай і іншых галінах. Прыемна ведаць, што і на Захадзе ёсць разважлівыя людзі. А што Савецкі Саюз за такое супрацоўніцтва, вядома даўно. Гэта яшчэ раз пацвердзіў Леанід Ільіч Брэжнеў з высокай трыбуны XXVI з'езда КПСС: змяняць, а не павялічваць расходы на ўзбраенне, ствараць, а не разбураць, даваць адзін аднаму, а не весці «халодную» вайну, якая можа перарасці ў страшэнную для ўсіх людзей катастрофу. Вось шляхі да шчасця ўсіх народаў нашай планеты. Па такому шляху ідзе наша шматнацыянальная Радзіма. Мы ўжо тры разы наведвалі яе. Першы раз у 1961, потым у 1978 і 1979 гадах. Тэрмін паміж першым апошнім наведваннямі не такі ўжо і вялікі — усяго 18 гадоў. Але змяненні на нашай Радзіме за гэты час адбыліся вельмі вялікія, яе поспехі ва ўсіх галінах уражваючыя. Гэта бачыць кожны, хто прыежджае ў Краіну Саветаў не першы раз. Савецкае грамадства ўсё больш упэўненым крокам рухаецца наперад. Рэалізаваныя грандыёзныя планы партыі, прынятыя на з'ездзе, зробіць нашу Радзіму яшчэ больш магутнай і прыгожай.

Н. і Р. МАРТЫНЮКІ.
Канада.

ПРЫКЛАД ДЛЯ ЎСІХ

асабліва добра бачны вялікі дасягненні нашай Радзімы ва ўсіх галінах жыцця. З таго дня, калі свет пачуў аб нараджэнні першай дзяржавы рабочых і сялян, прайшло крыху больш за 60 гадоў. Многа гэта ці мала? Адказаць можна па-рознаму. А мы з упэўненасцю скажам: «Мала». Як нядаўна ўсё гэта адбылося! Яшчэ жывыя сведкі таго радаснага часу. Але ніколі нельга забываць, праз якія цяжкасці і нягоды праходзіла гэта выбраная рэвалюцыйная дарога да сацыялізму. І тады стане ясна, як мала мірнага часу мела наша Радзіма для будаўніцтва новай дзяржавы, стварэння матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей, якімі па праву ганарацца сёння савецкія людзі. Часта бачым на ка-

Саюзе, але і за дзесяткі тысяч кіламетраў ад месца свайго нараджэння савецкія трактары аруць канадскую зямлю, сеялкі сеюць, камбайны «Ніва», «Колас» «Сібірак» абмалочваюць ураджай. Няма і іншых машын з савецкай маркай працуюць нават за акіянам. «Ляды» пабеглі па вуліцах Таронта, Манрэаля, не рэдкасць яны ў Вініпегу і іншых гарадах. Гэта толькі некалькі прыкладаў, але яны яскрава паказваюць, якіх вышын дасягнуў свабодны народ нашай Радзімы за тэрмін, кароткі нават для жыцця аднаго чалавека, а ў маштабах гісторыі чалавецтва — толькі імгненне.

За гэты час і ў іншых частках планеты адбылося шмат змяненняў. Але якіх? У ка-

крызісах, беспрацоўі і інфляцыі гаварылі толькі як аб часовых з'явах, то цяпер яны сталі хронічнымі хваробамі капіталізму. Забастоўкі рабочых праходзяць пастаянна. Але асаблівага эфекту яны не даюць, таму што многія прамысловыя кампаніі знаходзяцца на мяжы банкруцтва, заводы і фабрыкі закрываюцца, а рабочых проста выкідаюць на вуліцу. Асабліва цяжкае становішча цяпер у аўтамабільнай прамысловасці. Машыны на амерыканскі рынак пльвучуць з-за мяжы. Яны больш танныя за амерыканскія, больш трывалыя і эканамічныя ў эксплуатацыі.

Некаторыя спецыялісты ў галіне эканомікі прапануюць, на наш погляд, правільнае выйсце з тупіка, у які трапі-

НАУЧНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО — ОБЪЕКТИВНАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ

В ВЫИГРЫШЕ — ВСЕ СТРАНЫ

— Я считаю, что научное сотрудничество чрезвычайно выгодно для каждой стороны. Здесь проигравших нет. Научное сотрудничество — не политическое мероприятие, специально придуманное, а объективная потребность ученых разных стран, — сказал в беседе с корреспондентом АПН профессор Николай НАПАЛКОВ. — В условиях различных социальных систем ученые ищут оптимальные и самые эффективные средства для борьбы с недугами. В выигрыше — все человечество. А разве может быть цель и задача более гуманная?

Член-корреспондент Академии медицинских наук СССР Николай Напалков руководит Ленинградским научно-исследовательским институтом онкологии имени профессора Н. Н. Петрова.

С 1975 года ведутся совместные исследования по долгосрочному соглашению о научном сотрудничестве с американскими учеными. Они касаются проблемы № 6, известной онкологам всего мира. Для непосвященных — это «противораковая борьба и онкологические центры». Ленинградский институт онкологии — головной по таким исследованиям в СССР.

— Мы выбрали для совместной работы изучение наиболее распространенного вида рака — заболевания молочной железы у женщин, — говорит профессор Напалков. — Ведем поиски эффективных методов выявления этого вида рака. В США и в СССР обследуются 10 000 женщин старше 35 лет. Цель этого исследования — создать наиболее эффективный метод или комплекс методов ранней диагностики. В итоге пятилетней работы установленна «группа наибольшего риска».

Второе направление наших исследований посвящено одной из острых и драматиче-

ских сторон лечения раковых заболеваний — реабилитации больных. Очень трудно женщине, перенесшей сложный комплекс лечения, калечащую операцию, вернуться к нормальной жизни, к работе. Совместными исследованиями советских и американских ученых получены предварительные данные о реабилитации, разработаны методики возвращения к труду.

Третье направление исследований — изучение отдаленных результатов лечения рака молочной железы. И в СССР, и в США тысячи женщин, переболевших раком молочной железы, в течение многих лет живут и здравствуют. Все они находятся под наблюдением онкологов. Какова вероятность полного выздоровления, продолжительность жизни после операций, как продлить период благополучия — этими проблемами заняты ученые обеих стран.

И, наконец, четвертая тема совместных исследований: «Роль онкологических центров в противораковой борьбе и просвещение населения». Изучается деятельность онкологических центров Москвы, Ленинграда, Минска, Вашингтона, Бостона, Висконсина.

Просветительская деятельность охватывает как население, так и врачей. Причем не только специалистов-онкологов, но и врачей широкого профиля, так как им приходится первыми сталкиваться с больными. Американские коллеги, используя советский опыт, впервые провели онкологический курс обучения практикующих врачей, в основном терапевтов.

В США нас заинтересовали многие формы просветительской работы среди населения. Например, интересны консуль-

тации по телефону. Много оригинальной телевизионной пропаганды.

При совместных исследованиях проводится обмен научной литературой. Во время ежегодных встреч советские и американские ученые практиковали на рабочих местах. По просьбе наших коллег мы познакомили их с организацией противораковой борьбы не только в Ленинграде. В Казахской ССР они познакомились с работой онкологов — от кишлака до онкологического центра в Алма-Ате, столице республики.

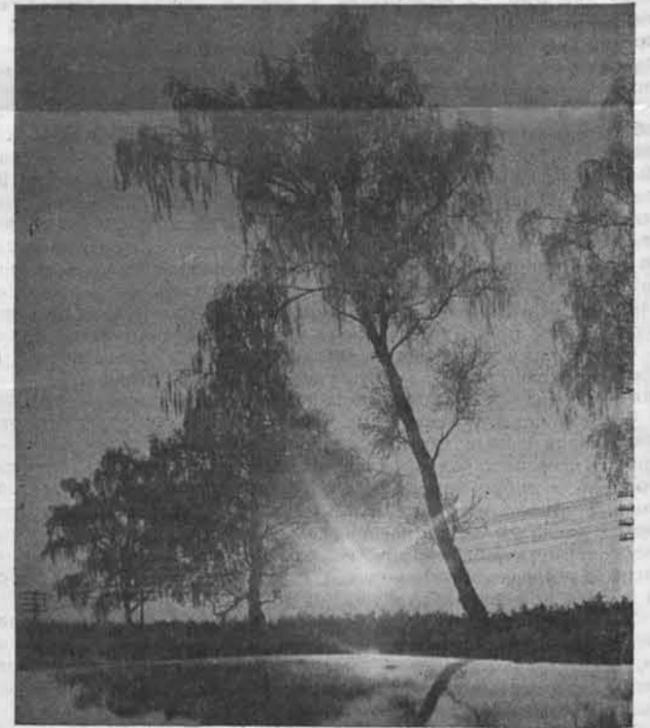
Большой интерес вызывают вопросы деонтологии — отношения больного и врача. Советские онкологи проводят щадящую тактику, оберегают психику больного от тяжелого диагноза, оставляя ему надежду до последней минуты. Тем самым мобилизуются резервы организма. Ведь психологическое состояние больного играет огромную роль в борьбе с недугом. Онкологи в США придерживаются другой позиции — больной должен все знать об истинном своем положении. Это часто диктуется необходимостью устройства различных финансовых дел.

Как итог совместных исследований в 1983 году должна выйти монография советских и американских авторов.

В июне 1980 года планировалась очередная встреча в США. К сожалению, она пока не состоялась. Что касается нас, мы продолжаем работу по принятому плану, не сворачивая исследований. Советский раздел монографии по-прежнему.

Совместные усилия ускоряют, обогащают науку. Как гласит русская поговорка, «ум хорошо, а два — лучше». Мы уверены, что сотрудничество ученых приведет к победе над страшным недугом. Этого ждут миллионы людей.

Алла БЕЛЯКОВА.

Узыходзіць сонца.

«ПРОЕКТИРОВАНИЕ УСЛОВИЙ ЖИЗНИ И РАБОТЫ КОСМОНАВТОВ»

— под таким названием в издательстве «Машиностроение» вышла книга советских ученых Николая ГУРОВСКОГО, Федора КОСМОЛИНСКОГО и Льва МЕЛЬНИКОВА.

В недалеком будущем длительность космических экспедиций увеличится, возможно, до года, а то и до полутора лет. Что может предпринять современная наука для того, чтобы космонавты в течение всего этого срока сохраняли высокую работоспособность, хорошее настроение?

Медицина допускает применение некоторых лекарственных средств не для лечения больных, а для вполне здоровых людей. К таким относятся, например, элеутерококк — корень произрастающий на советском Дальнем Востоке. Из него делают экстракт, улучшающий общее самочувствие, благотворно влияющий на умственную работоспособность, увеличивающий физические силы.

Известно, как важен правильный ритм труда и отдыха на орбитальной станции. Космонавту надо дать привычные ему земные ритмы суток и сезонов в виде меняющейся освещенности, динамических цветовых гамм. Советскими учеными разработана методика, предусматривающая оснащение орбитальных станций специальными наборами слайдов, видовыми фильмами, фонотекой. Авторы книги предлагают на перспективных станциях оборудовать специальные зоны отдыха, имитирующие мотивы природы, с применением не только проекции пейзажей, но и с воспроизведением записей природных шумов, а также использованием музыкальных произведений и цветомузыки.

Аллея космонавтов в Москве.

Фото Н. ХОДАСЕВИЧА.

ЧЕЛОВЕК ЗА ПРЕДЕЛАМИ ЗЕМЛИ КОСМИЧЕСКИЕ ЭКСПЕРИМЕНТЫ

За 20 лет советской пилотируемой космонавтикой пройден поистине гигантский путь: от первого легендарного витка Юрия Гагарина до многомесячных космических экспедиций, от одноместного «Востока» до орбитальной станции второго поколения «Салют-6», которая вот уже более трех с половиной лет трудится в околоземном пространстве. Лишь в минувшей десятой пятилетке на орбиту были выведены две орбитальные станции «Салют-5» и «Салют-6», 22 космических корабля «Союз», 12 автоматических грузовиков «Прогресс». Было проведено несколько длительных экспедиций, в том числе рекордный 185-суточный полет Леонида Попова и Валерия Рюмина, а также восемь международных экспедиций с участием космонавтов социалистических стран.

После запусков «Востоков» и «Восходов» наша программа пилотируемых полетов была нацелена на планомерное решение проблем, связанных с созданием долговременных орбитальных станций. Для этого прежде всего нужен был пилотируемый аппарат многоцелевого назначения. Им стал «Союз». Этот корабль позволил отработать систему ручной и автоматической стыковки космических аппаратов, доставку экипажей на борт орбитальных станций. На основе корабля «Союз» с минимальной затратой времени и средств был разработан автоматический грузовой корабль «Прогресс». Сейчас мы близки к тому, чтобы организовать непрерывную эксплуатацию орбитальных станций.

Благодаря двум стыковочным узлам «Салюта-6» основные экипажи теперь могут принимать и автоматические корабли, и дополнительные экспедиции. Станция стала своеобразным испытательным стендом для отработки новой техники, как это было, например, в испытательных рейсах кораблей «Союз Т».

Проведение широкого круга экспериментов и наблюдений, особенно экипажами длительных экспедиций, позволило советским ученым выделить ряд направлений, которые уже сегодня представляют не только теоретический, но и практический интерес для различных отраслей народного хозяйства.

Большой размах приобрело использование космической фотосъемки. По данным космического зондирования уже ряд лет ведется бурение разведочных скважин на нефть и газ, обнаружены крупные запасы подземных вод, выявлены некоторые рудные месторождения. Велика роль космонавтики и в изучении океанов. Рыбные стада все время мигрируют, и наблюдения из космоса могут быть путевой нитью для эффективного лова. Большую помощь рыбакам оказывают экипажи «Салюта-6». В частности, по оценкам специалистов, работа третьей основной экспедиции на эту отрасль народного хозяйства дала экономический эффект в 14 миллионов рублей, работа четвертой экспедиции оценивается приблизительно в три раза выше.

Жизнь показала, что экипажи способны выполнять в космосе практически любую работу. Поэтому большинство ученых и исследователей при планировании программ высказываются за расширение роли человека на борту станции. Вместе с тем некоторые процессы управления могут и должны быть автоматизированы. Нужно максимально освободить время космонавтов для творческой работы.

На «Салюте-6» установлено более 50 наименований аппаратуры. Общая мас-

са ее превышает полторы тонны. Все это ведет к мощному расширению исследовательских возможностей экипажей. На борту станции, например, широким фронтом были развернуты технологические эксперименты на установках «Сплав», «Кристалл», «Испаритель» и «Лотос». В результате проведенных экспериментов стало ясно, что невосможность открывает для технологов заманчивые горизонты. Многие из полученных образцов полупроводниковых кристаллов, оптических стекол, сплавов различных металлов уже сейчас по качеству значительно превосходят аналогичные земные образцы. Производство этих ценных веществ даже в небольших масштабах может оказать существенное влияние на различные отрасли промышленности. Можно быть уверенным, что уже в недалеком будущем мы станем свидетелями рождения космической индустрии.

Я остановился лишь на двух направлениях исследований, в целом же их круг значительно шире. Сюда входят и астрофизические, и медико-биологические, и многие другие эксперименты. Экипажи орбитальных станций пока немногочисленны, поэтому каждый космонавт должен быть универсалом. Отсюда становится понятным, насколько сейчас возросла роль научной и практической подготовки космонавтов.

Большой вклад в повышение эффективности использования орбитальных станций вносят ученые братских социалистических стран, принимающие участие в подготовке и реализации программы «Интеркосмос». Результаты таких исследований используются в интересах всех стран.

Особенно большое значение в последнее время приобрела проблема космического ремонта. И на Земле ни одна машина не работает непрерывно в течение многих месяцев и лет — ей требуется профилактический ремонт, замена деталей. Космическая техника тоже не может обойтись без этого. Но в космосе делать это гораздо труднее. Положение спасает хорошо подготовленный экипаж. Можно с полной уверенностью сказать, что столь длительная эксплуатация станции «Салют-6» стала возможной лишь благодаря профилактическим и ремонтным работам, выполненным космонавтами.

Станции «Салют» совершенствуются одновременно в нескольких направлениях. Расширяются их эксплуатационные и исследовательские возможности, улучшаются условия жизни и работы космонавтов, повышается надежность. В принципе уже сейчас возможна реализация проектов орбитальных станций с экипажами в 10—20 и более человек. Но экономическая и научно-техническая выгода крупных станций пока еще проблематична, а возможности «Салютов» далеко не исчерпаны.

XXVI съезд КПСС поставил перед всеми коллективами, участвующими в изучении и освоении космического пространства, еще более грандиозные задачи. Мы глубоко уверены в том, что ближайшие годы будут ознаменованы новыми успехами в деле освоения космического пространства, в использовании его возможностей для развития науки и экономики, для укрепления мира на земле.

Владимир ШТАЛОВ,
летчик-космонавт СССР,
руководитель подготовки
советских космонавтов.

АННА ГАГАРИНА:

ОН БЫЛ ОБЫКНОВЕННЫМ ПАРНЕМ...

ИСПЫТАНИЕ СЛАВОЙ

О том, что их сыну Юрию предстоит стать первым человеком, шагнувшим за пределы Земли, Гагарины ничего не знали. Когда все радиостанции мира разносили сообщение о начале космической эры, мать первого в мире космонавта Юрия Гагарина, прошептала: «Что же он наделал...», накинула пальтишко и вышла из небольшого дома, который впоследствии стал музеем Гагарина, и по улице, теперь носящей имя Гагарина, мимо площади, где теперь стоит памятник Гагарину, отправилась на вокзал города, который тоже теперь назван Гагарин. Она все время повторяла: «Что же он наделал», — и спешила к жене своего сына, которая жила в 200 километрах, недалеко от Москвы, и недавно родила вторую дочь.

А отец человека, первым вышедшего за пределы Земли, Алексей Иванович в это время шел в соседнюю деревню помогать приятелю строить дом. В пути ему попался знакомый, спросил:

— Твой сын Юрий в каком звании?

— Старший лейтенант, — был ответ (Юрий Гагарин до полета был действительно старшим лейтенантом).

— Значит, ваш однофамилец майор Гагарин в космос первым отправился. Можете радоваться, — сказал знакомый. И они разошлись.

О том, что этим космонавтом был его сын, Алексей Иванович узнал одним из последних на нашей планете.

В канун 20-летия полета корреспондент АПН Леонид ЛАЗАРЕВИЧ встретился с матерью первого космонавта Анной Тимофеевной ГАГАРИНОЙ и попросил рассказать о сыне.

— Я думаю, Юрий скрывал, что готовится стать космонавтом, хотел избавить нас от лишних волнений и беспокойства. Он с раннего детства стремился быть как можно более самостоятельным и приносить минимум хлопот. Учился хорошо, но после шестого класса оставил школу и уехал под Москву получать рабочую специальность. Семья наша была большая. После войны жили мы, как и многие другие, трудно, а в училище, куда он поступил, учащиеся находились по полному государственному обеспечению. Но учебу сын не бросил. Вечерами он ходил в школу рабочей молодежи и окончил седьмой класс, что давало возможность поступить в техникум.

— А часто вы видели сына после полета?

— Реже, чем хотелось бы матери. Человек он был занятый. Готовился к полету — был дублером Владимира Комарова, испытывавшего «Союз», по-прежнему летал на самолетах, помогал в подготовке новых космонавтов. Однако родных мест он не забывал. Не раз говорил: «Весь мир исколесил, а нигде не чувствую себя так хорошо, как на родине».

Когда Юрий приезжал — это был праздник не только для нас — для всех. Весь день двери дома были настежь. Шли и шли к нам люди. И для всех находилась у него и улыбка, и доброе слово, и совет.

Юрий дважды от нашего округа избирался депутатом Верховного Совета. Как и положено, он регулярно вел прием трудящихся. И не просто вел, но и любил это дело. И люди охотно обращались к нему со своими личными делами, с хозяйственными проблемами, со всем, что было для них важно. Юрий умел выслушать, умел разобраться и помочь.

— Значит, Юрий выдержал испытание своей огромной славой. А ведь, бывает, и меньшая известность другому кружит голову...

— Да, от популярности своей,

от чествований всяких он, скорее, бежал, не любил их. Помню, горожане наши стали готовить встречу Юрию после полета. Иные предлагали даже его по улицам на руках пронести. Вспомнили, что так у нас встречали полковника Кутузова, победившего Наполеона. Может, почувствовал это Юрий, только приехал он потихоньку, на два часа раньше, чем ждали. А на митинге потом, когда о нем много хорошего говорили, как-то вроде даже неловко себя чувствовал.

Мне один товарищ Юрий рассказывал такую историю. На охоте раз они решили заночевать. Товарищ предложил зайти в ближайшую деревню попросить крова. Юрий категорически отказался, мол, зачем причинять лишнее беспокойство людям. Так и переночевали они в стogu сена.

— Эти черты характера отмечают все, кому посчастливилось знать первого космонавта. Они проглядывались у Юрия Гагарина с детства?

— Мне не хотелось, чтобы вы представляли Юрия каким-то особенным. Был он обычным парнишкой, любил труд, но к нему приучала сама жизнь. Работать тогда приходилось много и мне, и мужу. И ребята с раннего детства имели свои обязанности в семье: младшим помогали, дрова кололи, воду носили.

Вы поймите, мы воспитывали просто человека, которому жить среди людей и быть им полезным. И Юрий усвоил эту науку. В школе заболел его одноклассник. Сын каждый день навещал товарища, помогал ему готовить уроки. Теперь этот, уже взрослый мужчина, сам стал преподавателем. Недавно он мне сказал, что без Юриной помощи он наверняка бросил бы тогда школу.

Умение думать о людях приходило к сыну само. Когда он учился в техникуме в Саратове и приехал домой на первые каникулы, всем родным привез подарки: мне — платок, сестре — косынку, племяннице — велосипед. Очень обрадовало это тогда меня. А ведь знала, что у студента, живущего на стипендию, лишних денег быть не может. Но чтобы обрадовать родных, близких, Юрий после учебы разгружал баржи. Наверное, было ему нелегко, но он считал, что эти усилия стоят того.

Юрий был простой советский парень. Он мог бы и не стать космонавтом. Но кем бы он ни был, он честно и с полной отдачей сил делал бы свое дело.

НА СНИМКЕ: Юрий ГАГАРИН с матерью.

(АПН).

ЧЫМ ДАУЖЭЙ мы ляталі, чым меней дзён заставалася да пасады, тым часцей думалі аб тым моманце, калі карабель наш расстыкуецца са станцыяй і возьме «курс» на Зямлю. Пры гэтым нас агортвалі розныя пачуцці.

Канечне ж, вельмі хацелася дадому, пабачыць і абняць родных, сяброў. Хацелася ўбачыць і адчуць усё тое, зямное, чаго мы былі пазбаўлены так доўга тут, і найбольш — самых звычайных, будзённых рэчаў, на што раней, пэўна, і ўвагі не звярталі, — падставіць твар свежаму ветру, прайсціся па мокрай траве, удыхнуць пах палявых красак, пачуць перастук па рылках колаў цягніка...

Жыло ў душы і адчуванне таго, што правалі мы тут доўгія тыдні недарэмна. Прыемна было глядзець на пачкі фотакі кінакасет, адзнятых намі, на кіламетры магнітафонных стужак з запісамі спектраў і каштоўнай навуковай інфармацыі, на стосы спісанай паперы. Хацелася верыць, што ўсё гэта прыдасца там, на Зямлі, што зробленае намі прынясе плён.

Але было і іншае.

Недзе на дне душы жыло і хваляванне. Менавіта хваляванне, а не страх. Для страху прычын не было. Мы і самі адчувалі, і ўрачы нас супакойвалі, што перагрузкі прыжамлення і выпрабаванні рэадаптацыі павінны перанесці нармальна; недарэмна ж мы столькі часу аддавалі фізічным практыкаванням, недарэмна бралі з сабой цэлы гардэроб нагрузачага адзення!

Ды міжволі думалася і аб тым, што могуць быць пры пасады і непрыемнасці: як-ніяк, а палёт усё ж быў доўгі. Пасля першага палёту перыяд рэадаптацыі прайшоў для мяне даволі лёгка. Ды дзевяць сутак — гэта не шэсцьдзесят трое!

Дарэчы, пра эмоцыі. Юрий Аляксеевіч Гагарын расказаў, што Сяргей Паўлавіч Каралёў любіў у цяжкую для касманаўта хвіліну працываць лінгвістычныя словы аб тым, што без чалавечых эмоцый ніколі не было, няма і не будзе чалавечага пошуку ісціны.

Гэтыя самыя эмоцыі былі і ў нас. Але надта думаць пра ўсё гэта не было калі. У апошнія дні — работы асабліва шмат. Праводзілі, згодна праграме, заключныя эксперыменты. Ладавалі — звязвалі, упакоўвалі, пераносілі ў спускаемы апарат усё тое, што трэба было даставіць на Зямлю. Карацей кажучы, збіраліся з ног — калі гаварыць па-зямному.

І вось, нарэшце, надышла раніца. Прачнулись мы раней, чым звычайна — а паловае шостае, не чакаючы, пакуль нас разбудзіць Зямля. Хіба да сну было? Перад дарогай і на Зямлі не спіцца, а тут была не проста дарога, а дарога дадому!

Час, што заставаўся да расстыкоўкі, мінуўся непрыкметна. Тым больш, што мы не сядзелі склаўшы рукі: заканчвалі апошнія аперацыі па падрыхтоўцы да спуску.

Нарэшце ўсё гатова. Можна пакідаць «Салют». Па зямной завяздзёнцы апусціліся з Віталіем у крэслы — пасядзець хвіліну перад «дарогай». Сядзелі моўчкі. Толькі не маўчала душа. Яна гаварыла: «Бывай, наш касмічны дом! Ты быў утульны для нас. Ды каб жа толькі ўтульны! Ты быў нашым заступнікам і абаронцам тут, сярод бязмежнай чорнай пустэчы. Ты сграваў нас, даваў нам магчымыя дышчы, карміў і паіў нас. Ты лучыў нас з Зямлэй, даносячы да нас яе галасы, галасы нашых блізкіх, таварышаў, калег. Зрэшты, ты сам быў часткай Зямлі. Дзякуй табе за ўсё і — бывай!»

Мы падыймаемся, разбіраем паветраправод, што цягнецца са станцыі ў спускаемы карабель, пераносім яго на борт «Салюта», выключаем апошнія салютаскія вентылятары і, пераступаючы «парог», тушыць святло.

Пераходны люк зачынены. Герметычнасць надзейная. Памагаючы адзін аднаму, апрацаем скафандры і лажымся ў крэслы. Неўзабаве, недзе а чатырнаццаці гадзіне — у самы абед, — «рукі», што два месяцы трымалі карабель і станцыю ў адной «запярэжцы», адпускаюць «Саюз-18». Карабель, уключыўшы свае рухавікі, «адштурхоўваецца» ад «Салюта».

Гэта адбылося над Усурыйскай тайгой.

«Саюз-18» робіць адзін віток вакол Зямлі без станцыі — нібы для таго, каб аглядзецца, з'арыентавацца, «супакойцца» перад наступным, рашучым крокам.

А на другім вітку, калі мы ляцелі над Атлантыкай, прыкладна за 800 кіламетраў ад Мантэвідэа, выканаўшы дакладную арыентацыю на тармажэнне, падрыхтаваўшы ўсе аргрэгаты і сістэмы, запустілі ў апошні раз рухавік — па-ляво-наўску — «на дадому». На прыборнай дошцы ўспыхнулі словы: «Рухавік уключаны!» Наш «Саюз» злёгка гайдануўся, і мы пачулі аднастайнае гудзенне: руха-

вік працаваў, гасячы хуткасць карабля. Нас прыціснула да крэслаў, і на нейкае імгненне мы з Віталіем адчулі паўзабытую вагу сваіх целаў.

Ля берагоў Афрыкі пачулі голас Зямлі. Гэта нас «звалілі» радыёантэны спецыяльных караблёў у Атлантычным акіяне.

— «Каўказы», як справы? — трывожыцца Зямля.

— Усё ў парадку! — адказваем мы. — Рухавік уключыўся ў зададзены час, адпрацаваны неабходны імпульс. Гатовы да раздзялення.

— Па тэлеметрыі вашы даныя пацвярджаюцца, — супакойвае Зямля.

Карабель «саслізгае» з арбіты і, адчуўшы ўладу Зямлі, імкне ўніз.

Міжволі лічу: адна, дзве, тры, пяць, дзесяць... Праз восемнаццаць хвілін карабель зноў гайдануўся: гэта ад спускаемага апарата «адстрэльваецца» бы-

Вышыня — каля дзесяці кіламетраў. Пачынаюць дзейнічаць выцяжны, пасля тармажны парашуты. Яшчэ некалькі секунд і — моцны рывок. Гэта нагадвае аб сабе асноўны — у некалькі соцень квадратных метраў — парашут.

Зараз адчуванне такое, быццам мы пльвём па моры. Нас гайдае з боку на бок, нібы сапраўды пад намі марскія хвалі. Аднак поўнага спакою на душы яшчэ няма. Чакаем моманту перачэпкі спускаемага апарата на сіметрычную падвеску, бо пакуль што ён падвешаны, так сказаць, «у адной кропцы».

І вось зноў — рывок. Ёсць перачэпка! Зараз спускаемы апарат падвешаны да парашута ў двух месцах. Цяпер яго «дно», на якім размешчаны рухавікі мяккай пасады, паралельна паверхні Зямлі.

Вядзём сувязь з самалётамі і верталётамі пошукавай групы. Докладваем

сутнасці, ледзь дакранаўся да баранкі штурвала.

Аднак і ад такой работы сэрца ледзьве не выскаквала з грудзей — яно білася часта-часта, няйначай, як пад сто восемдзесят удараў у мінуту. Я адчуваў яго ў артэрыях шыі.

Вырашыў зрабіць невялікую перадышку, каб хоць крыху супакойцца, але ў тую ж мінуту адчуў, што паварочваць штурвал стала лёгка, а затым ён і ўвогуле пачаў круціцца сам.

Віталій крычыць:

— Пятро, нас знайшлі!

Яшчэ секунда — і люк паволі пачаў адкрывацца. Свежы, цёплы стэпавы вецер уварваўся ў кабіну. Вецер, якога мы так чакалі! Вецер, які прынёс з сабою галасы сяброў.

— Хлопцы, як вы сябе адчуваеце? — чую голас урача Анатоля.

— Добра, — кажу я і намагаюся ўсміхнуцца. — Інакш і быць не магло.

Пачалі выбірацца з карабля. Шчыра скажу, рабіць гэта было нялёгка. Да таго моманту, пакуль цэла займала гарызантальнае становішча, адчуваў сябе ніштавата, адно што прыгнятаў нейкі цяжар ва ўсім целе. Але вось ногі ступілі на Зямлю, якая паўгадзіны назад была ад нас на адлегласці 350 кіламетраў, на Зямлю, на якую мы не спускаліся цэлыя два месяцы. Ступіў я на родную, доўгачаканую, бязмежна дарагую Зямлю і... пахіснуўся. Каб утрымацца на нагах, адной рукой абпаёрся на карабель, другой — на таварыша з пошукава-выратавальнай службы.

Адусюль да карабля беглі людзі. У небе кружылі верталёты. Дзверцы ў іх былі адчынены, у іх нейкім цудам віселі тэлеаператары і здымалі наша прыжамленне.

У галаве прабегла-мільганула думка: няўжо не змогу пайсці сам? Дзе мае ногі? Яны ж былі ў мяне! Да палёту я хадзіў, бегаў! А зараз замест ног — нейкія пратэзы, якія не хацелі мяне слухацца, падгіналіся ў каленях. Да ўсяго — злёгка кружылася галава.

Усяго крокаў дваццаць было да месца, абсталяванага для пераапраанання, а правільнае да таго зняцця скафандра. Адлегласць гэтую я ўсё ж адолеў, хоць і з дапамогай сяброў, якія ў любую хвіліну гатовы былі мяне падстрахаваць.

Дзень гэты, як і абяцала нам Зямля яшчэ тады, калі былі на арбіце, сапраўды быў не з лёгкіх. Мы шмат папрацавалі на арбіце, рыхтуючыся да пасады, даволі панерваліся ў хвіліны спуску, зведзілі першыя зямныя перагрузкі. Здавалася б, на сёння хопіць — трэба спаць, адпачываць. Аднак праграма дня яшчэ не выканана. Яшчэ ў нас ёсць абавязкі перад медыцынай. Неабходна яшчэ раз напружыць сілы і выканаць запланаваныя медыцынскія пробы і даследаванні. Гэта — неабходна. Неабходна для будучых экіпажаў касмічных караблёў. На вынікі нашых медыцынскіх даследаванняў будучы абпірацца іншыя. Так што спаць мы выправіліся толькі недзе апоўначы.

...Праз некалькі месяцаў пасля палёту, калі я быў у Мінску, дзе ў мяне нямала добрых сяброў і таварышаў, трапіла мне ў рукі кніжка народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова. Я даўно люблю яго пазію, яшчэ са школьных гадоў памятаю яго выдатную паэму «Сцяг брыгады», вершы «Камуністы», «Камсамольскі білет», «Баладу пра чатырох заложнікаў»... А вось верша «Зямля», хоць і быў ён напісаны яшчэ ў 1947 годзе, калі мне было ўсяго пяць, да гэтай пары не ведаў. Не бярэся сцвярджаць, ці ўразіў бы мяне гэты верш тады, у школьныя гады. Пэўна б, уразіў, але, несумненна, не так. Цяпер жа я ажно вачам не павярэў, убачыўшы пад ім дату: 1947. Быць ім можа! Яшчэ раз перачытаў, пасля яшчэ і — як тут не падзівіцца сіле паэтычнага ўяўлення! Не, нездарма кажучы, што пазіі падуладна ўсё!

Вось паслухайце:

**Зор вам ніяк не злічыць, астраномы,
Вабіць даўно вас сусвет незнаёмы.
Колькі вы ў марах ракет
Збудавалі,
Колькі планет
Вы на іх абляталі!
Тысячагоднія вашы намеры
Спраўдзіцца некалі не на паперы.
Вас у абдымкі касмічнага пылу
Кіне матор на ўсю моц, на ўсю сілу.
Ён, несучыся наперад нястомна,
Будзе вучыць вас, як жыць**

**эканомна:
Дасць вам на суткі паветра
з балкона,
Каб вашы сэрцы не ведалі скону,
Дасць і вады з механічнае флягі
Столькі якраз, каб не ўмерлі
ад смагі,
Дасць вам аднойчы, адкінуўшы
шторы,
Глянуць з ракеткі імклівай на зоры,
Так вам убачыць здалёк даўдзедца
Зорку, якая Зямлёю завецца...**

І ўсё ж мы — зямляне!

УРывак з кнігі Лётчыка-Касманаўта СССР Пятра Клімука «Зоры — Побач»

Двойчы Герой Савецкага Саюза, лётчык-касманаўт СССР, беларус Пётр Клімука напісаў пра свае касмічныя падарожжы кнігу, якая выйшла ў мінскім выдавецтве «Мастацкая літаратура». Старонкі яе народжаны жаданнем аўтара падзяліцца з чытачом адчуваннямі, што зведаў ён у бязважжасці, думкамі і назіраннямі чалавека, якому выпала шчасце абраць пакуль што рэдкую і не зусім звычайную прафесію. Пётр Клімука назваў сваю кнігу нататкамі, у аснове якіх — уражанні, назіранні і роздум, звязаныя з яго работай у Цэнтры падрыхтоўкі касманаўтаў, а таксама з двума палётамі ў космас, адзін з якіх працягваўся крыху больш чым тыдзень, а другі — больш чым два месяцы. Ва ўрывку з кнігі «Зоры — побач», што мы прапануем сёння чытачам «Голасу Радзімы», Пётр Клімука расказвае пра апошнія гадзіны свайго знаходжання на борце арбітальнай навуковай станцыі «Салют-4», пра шчаслівае прыжамленне разам з Віталіем Севасцьянавым.

тэмы і прыборны адсекі. Яны не даліцца да Зямлі, а згараць у шчыльных пластах атмасферы недзе над Афрыкай, і хто-небудзь палічыць, што «ўпала зорка». А спускаемы апарат, у якім знаходзімся мы з Віталіем, працягвае палёт да Зямлі па праграме, закладзенай у яго сістэму кіравання. Ён плаўна ўваходзіць у атмасферу, змяняючы сваю хуткасць.

Аднак і з ім атмасфера не жартуе. За шклом ілюмінатараў мы бачым яркія языкі полымя. Яны з усіх бакоў ліжучы карабель, на шкло ілюмінатараў падаюць кроплі расплаўленага рэчыва — быццам кроплі дажджу на ветравое шкло аўтамабіля. Пасля, калі ілюмінатары пакрыліся налётам гару і перасталі прапускаць святло, мы ўжо не бачым вогненнага смерчу, у абдымках якога знаходзіцца карабель, — адно чуюм яго пякельны гул. Вогненны смерч, мы ведаем, не страшны для спускаемага апарата, які пакрыты надзейным цеплаахоўным пластам-экранам і спецыяльнай абмазкай, і ўсё ж гэта не можа не хваляваць.

Абалонка іянізаванага паветра, якая ствараецца вакол спускаемага апарата, на некаторы час не прапускае радыёхвалі, і мы не чуюм Зямлі.

Каля дзесяці мінут нас уціскае ў крэслы: дзейнічаюць перагрузкі спуску. Зараз, пасля бязважжасці, пераносіць іх нялёгка. Здаецца, што грудная клетка прыціснулася да хрыбетніка. Цяжка дыхаць і размаўляць. Немагчыма падняць галаву. Час ідзе марудна. Уся істота ў напружанні, у чаканні чагосьці.

Але — што гэта? Гул знікае. Надыходзіць цішыня. Мы ведаем, што цішыня гэтая — каварная. Цішыня, якая сведчыць: скончыўся ўчастак эфектыўнага тармажэння, спускаемы апарат уваходзіць у шчыльныя пласты атмасферы. Зараз хуткасць яго значна зменшылася, частка высокіх тэмператур і так званай плазмы застаўся ззаду. Здавалася б, можна расслабіцца, можна ўздыхнуць з палёгкай, можна радавацца, аднак нам не да гэтага. Гэтыя хвіліны здаюцца гадзінамі. Нервы сканцэнтраваны, сціснуты ў маленькі камік. Ты ўвесь настроены ў чаканні моманту, калі раскрывецца парашут.

І вось, нарэшце, гэтую жахлівую цішыню парушае рэзкі, энергічны стрэл і затым — штуршок. Адрозу ж прыходзіць палёгка.

аб сваім самаадчуванні. А радыёсродкі спускаемага апарата пасылаюць у прастору спецыяльныя сігналы, якія дапамагаюць пошукава-выратавальнай службе знайсці нас.

Чую каманду:

— «Каўказы», хутка Зямля.

Кідаю пагляд на вышынямер. Вышыня — 100 метраў. Крычу Віталію:

— Падрыхтуйся!

І праз некалькі секунд глухаваты, не дужа моцны ўдар. Яшчэ імгненне — і цішыня!

Адначасова націскаем на клавшы адстрэлу асноўнага парашута. Гэта неабходна зрабіць для таго, каб, у выпадку моцнага ветру ў месцы пасады, парашут не пацягнуў спускаемы апарат за сабой.

Цішыню, што ўсталывалася нарэшце ў кабіне, парушае Віталій:

— Пятро, паглядзі на мяне!

Паварочваюся да яго. Віталій ляжыць у крэсле пада мной. Наш апарат парашут усё ж павярнуў набок. Галава Віталія закрыта косманавігацыйнай картай — яна была замацавана не дужа надзейна і ўпала пад уздзеяннем вагі проста на гермашлем.

Спрабую павярнуцца болей, але не пускаючы рамяні прывязной сістэмы. Распілываць іх не рашаюся, бо адчуваю, што ўладу на Віталія.

Дацягнуўся да карты правай рукой, спрабую падняць. Але — што такое? Не магу падняць? Карта ж важыць не больш, чым газета! З вялікім намаганнем дацягнуўся да яе і левай рукой. Аберуч сям-так падымаю, нарэшце, карту і кладу яе на месца.

Усё цэла ацяжэла, рукі не слухаюцца мяне, падаюць уніз, бы чужыя. Аднак гэта не бянтэжыць. Наадварот, ад усяго гэтага прыемна і радасна на душы: значыць, мы на Зямлі, гэта яна, родная, прымае нас у свае абдымкі. Зараз можна расслабіцца: усё небяспечнае засталася ззаду.

Аднак і ляжачы ў такім бездапаможным стане нельга. Трэба пакідаць аб'ект, эвакуіравацца са спускаемага апарата. Паслабіў прывязныя рамяні, дацягнуўся рукамі да штурвала люка. Сілы нестася, але памаленьку, асобнымі рыўкамі ўсё ж скрануў яго з месца. Здавалася, што ад маіх намаганняў вось-вось трэснуць металічныя спіцы. Але гэта толькі здавалася. На самай справе намаганні мае былі мінімальныя, я, па

Знаёмім з лаўрэатамі-80

**ПРЫЗНАННЕ
Ў ЛЮБОВІ**

У вядомага рускага свецкага паэта, заслужанага дзеяча культуры БССР Якава Хелемскага ёсць цікавы верш «Люблю паэтаў беларускіх...» У ім, глыбока асэнсоўваючы сваю высакародную перакладчыцкую працу, адзін з лепшых перакладчыкаў беларускай паэзіі на рускую мову дае своеасаблівае вобразнае тлумачэнне, чаму ён звярнуўся менавіта да літаратуры нашага народа, чым яна яго вабіць, зачароўвае. Подых гісторыі і імклівае сучаснасці, шырокія абсягі беларускай зямлі і гасцінны, але горды характар народа, мілагучнасць мовы — усё гэта, па думцы Я. Хелемскага, вызначае беларускую паэзію. «За тихим шелестом пера — гул жерновов неумолимых, и скрип колес, и посвист кос, и эхо самодельной мины, врага пустившей под откос. Живет в мелодике стихов свобода перевозчанной речи. Жужжанье пчел, журчанье речек и журавлей осенний зов». Хочацца і далей прыводзіць радкі з гэтага верша, у якім — своеасаблівы гімн мове, якую «певаля мужики, а после выплавил Купала». Я. Хелемскі вельмі тонка і дакладна раскрывае свой псіхалагічны стан у той момант, калі бяроцца за пераклад, падкрэсліваючы неабходнасць духоўнай роднасці, узаемнасці з аўтарам, паэзію якога перакладае. «Стихотворенье — приглашенье, как полномочный ваш посол, слетает на рабочий стол, опять взывая к претворенью. (Перастваренье — якім дакладным словам названы гэты працэс! — В. Н.). Оно подыскивает ключ к моей душе...». Да многіх беларускіх паэтаў знайшоў адпаведны эмацыянальны ключ Я. Хелемскі, і ў першую чаргу да Петруся Броўкі, Аркадзя Куляшова, Максіма Танка, Пімена Панчанкі. За пераклады іх апошніх кніжак, выдадзеных на рускай мове, Я. Хелемскі і адзначаны ганаровым званнем лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа.

Вельмі сімвалічна, што непасрэдная асабістая дружба Я. Хелемскага з вядомымі беларускімі паэтамі пачалася ў суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны, калі яму давялося працаваць разам з імі ў рэдакцыях газет Бранскага і Калінінскага франтоў. І, магчыма, ад вернасці баявому сяброўству ідзе высокая патрабавальнасць перакладчыка да сваёй працы.

З кожным годам сталела яго майстэрства. Дастаткова прыгадаць, як высока ацаніў і арыгіналы, і пераклад «Новай кнігі» А. Куляшова Аляксандр Твардоўскі ў рэцэнзіі на яе, надрукаванай у газеце «Правда» 16 жніўня 1964 года. Строгі рэцэнзент адзна-

чыў натуральнасць гучання на рускай мове вершаў А. Куляшова, «свабоду лірычнага выказвання, непрыціснутасць тону, смеласць нечаканага збліжэння строгай думкі і простае сардэчнасці» — тыя якасці, якія выявіліся перш за ўсё дзякуючы таленту і майстэрству перакладчыка Я. Хелемскага.

Існуе меркаванне, што перакладаць з блізкіх, роднасных моў — справа параўнаўча не цяжка. Аднак тэорыя і практыка свецкага мастацкага перакладу рашуча аб'яргаюць такую думку. Наадварот, пры ўяўнай блізкасці вельмі цяжка бывае захаваць пры перакладзе рытміка-інтанацыйны настрой верша, яго колеры і пахі, яго эмацыянальны лад, яго ўнутраную вобразнасць і музыку. З усімі гэтымі цяжкасцямі Я. Хелемскі паспяхова спраўляецца. Пры натуральнасці гучання яго перакладаў паруску ў іх заўжды захоўваецца непаўторнасць аўтарскай інтанацыі, асаблівасці творчай манеры аўтара. Так, напрыклад, чытач беспамылкова пазнае Петруся Броўку ў адным з яго маленькіх лірычных шэдэўраў, якія перакладаў Я. Хелемскі:

**Я — половничатости недруг,
Я славлю чувства полноту,
Мне по душе и ласки щедрость,
И разговор начистоту,
И полновесных строк звучанье,
И полный кубок на столе,
И полный парус в океане,
И полный мир на всей земле.**

Майстэрства перакладчыка тут адчуваецца і ў захаванні сіцлай афарыстычнасці першых радкоў (у арыгінале «Люблю на чысціню размовы, каб не цягнулі іх фальшудым»), і ў дакладнай перадачы рытмічна-вобразнай структуры другой строфы, дзе рыфмуецца не толькі канцоўкі радкоў, але і іх пачаткі.

І не выпадкова, што ў Я. Хелемскага вельмі многа ўласных, арыгінальных вершаў, прысвечаных Беларусі, беларускім паэтам, беларускаму народу, беларускай мове. У іх ён зноў і зноў гаворыць пра незвычайную адказнасць перакладчыка, калі «судьба товарища тебе дороже, чем своя», калі нельга сфальшывіць, каб не пачуўся «вместо пенья хрип». Падсумоўваючы свае творчыя здабыткі ў вершы «Беларускім паэтам», Я. Хелемскі мае поўнае права сказаць:

**Так иду я сквозь годы,
Сквозь зрелые годы свои.
И опять переводы
Звучат как признание в любви.**

Спраўды невычэрпная любоў да нашага паэтычнага слова натхняе Я. Хелемскага на адказную перакладчыцкую працу, дзякуючы якой многія творы беларускай свецкай паэзіі хутка становяцца вядомымі далёка за межамі Беларусі ва ўзорах, максімальна набліжаных да арыгіналаў.

Ванкарэм НІКІФАРОВІЧ.

УСЛАВІЦЬ РОДНЫ КРАЙ І ПРАЦАЙ, І СЛОВАМ

СЫНОЎНЯЯ ЎДЗЯЧНАСЦЬ

Уладзімір Пецюкевіч нарадзіўся на Браслаўшчыне ў вёсцы Цяцёркі. Бацька яго загінуў, баронячы Радзіму ад ворагаў у снежні 1944 года нядзе на латвійскай зямлі. Гадвала Валодзьку маці, якую ён дорыць шчырай удзячнасцю і адданай сыноўняй любоўю.

Пасля заканчэння сярэдняй школы, гродзенскага тэхнічнага вучылішча Валодзька два гады працаваў электрамонтажнікам у Мінскай вобласці, будаваў лініі электраперадач, праводзіў святло ў сялянскія хаты. У 1964 годзе ён паступіў у Беларускі інстытут механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі. Атрымаў спецыяльнасць інжынера-электрыка. І ўвесь гэты час працуе майстрам лінейнага ўчастка ў мантажна-будаўнічым упраўленні ў Мінску.

Пра тое, што малады інжынер піша вершы, я выпадкова даведаўся толькі на шостым годзе нашага знаёмства. Мне ён прынёс 115 сваіх вершаў. Я

з прыемнасцю пазнаёміўся з імі. Радкі прасякнуты шчырым замілаваннем да чароўнай беларускай прыроды, адданасцю маці-Радзіме.

Вершы Уладзіміра Пецюкевіча ўжо друкаваліся ў барысаўскай газеце «Камуністычная праца», у тыднёвіках «Літаратура і мастацтва» і «Ніва» (Беласток).

Сяргей НОВІК-ПЯЮН.

Уладзімір ПЕЦЮКЕВІЧ

НА БЕРАЗЕ МОРА

Дзядзьку Мар'яну*

**То не мора шуміць, нібы ў пушчы пажар,
І якому няма ўтаймавання,
А гамоніць прастор нашых думаў і мар,
Незабыўных сустрэч і расстання.**

**То не хваляў агні — ў вышыню, з вышыні,
Пырскі-іскры пад самыя ногі —
Гэта нашы з табой неспакойныя дні,
Дым няўдач і агонь перамогі.**

**То не чайкі лятуць за марскі небакрай
Акрапіца жывою вадою —
Нашы сэрцы спяшаюцца ў казачны край,
Дзе зямлю называем святою,**

**Дзе зара залатыя свае невады,
Апускае ў азёрныя тоні,
Дзе каменчык любы даражэй за бурштын
І за сон — веснавое бяссонне.**

**Дзе матулі ў бядзе клопат я памнажаў,
Нарадзіўшыся ў злую гадзіну,
Калі бацька-салдат два разы паміраў:
За мяне і за маці-Радзіму...**

**То не словы выводзім прыбою ускрай,
Хваля змье — мы зноў паўтараем:
«Хай жыве Беларусь — родны сонечны край!»
То не словы — душу выліваем.**

Мар'ян ПЕЦЮКЕВІЧ — беларускі этнограф, які жыве ў г. Торуні (Польшча).

**Незваротнае б страціў,
Чуўся б сам я не свой,
Каб па матчынай хаце
Не звадзіўся тугой.**

**І нічога святога
Не было б за душой,
Як лісточак, засох бы
Ля сцяны гарадской.**

**Каб згубілася дзесьці
Мая прага-любоў**

**Да матулінай песні,
Да матуліных слоў,**

**Каб не сніліся часта
Каляровыя сны:
Над азёрамі чайкі,
На лугах бацяны...**

**Я не зведаў бы шчасця,
Сон не быў бы ў руку,
Каб не зваў гэтак часта
Да сябе родны кут.**

**Табе, мой родны краю,
Цяпло маёй душы.
Хоць цёмным небакраем
Мне вочы павязы
І завязі ў чужыя
Далёкія лясы —
Знайду к табе сцяжыну,
Пайду на галасы.
Цераз віры і мелі,
Па купінах, па пнях,**

**Пайду на спеў вяселляў,
На рокат у палях,
На шчэбет-граі птушыны
У квецені садоў,
Пайду на гром Айчыннай
У снах франтавікоў,
На плач званоў Хатыні,
Упаду ў траву-расу...
Ля матчынай хаціны
Сцішэе боль і сум.**

З ХАТЫ, ПЕСНЯМІ БАГАТАЙ

У рэпертуары ансамбля «Прускія вячоркі» калгаса «Чырвоны сцяг» Старадарожскага раёна больш за 60 песень. Ды не з вядомых зборнікаў, а народных, з сучаснымі матывамі. Дырэктар мясцовага Дома культуры Міхаіл Лапуцька ў пошуках іх падарожнічае па рэспубліцы. Вось і нядаўна ён з багатымі запісамі вярнуўся з Жыткавіцкага раёна.

Не толькі гэтым вядомы на Старадарожчынне М. Лапуцька. У ансамблі спяваюць усе члены яго сям'і: маці-пенсіянерка Тацяна Сямёнаўна, жонка Фаіна Сцяпанаўна, дзве дачкі-школьніцы — Людміла і Святлана. Галасы ў спявачак — звонкія, чыстыя. Ім не раз апладзіравалі глядачы Старых Дарог, Слуцка, Салігорска, Мінска.

У Прусах шмат дамоў, з якіх цэлымі сем'ямі спяшаюцца ў клуб на рэпетыцыі. Такая любоў да песні і дапамагла заваяваць калектыву званне лаўрэата абласнога агляду мастацкай самадзейнасці.

У. КОБРЫН.

З АПОШНІХ ВЕРНІСАЖАЎ

У Палацы мастацтва ў Мінску адбылася выстаўка народнага мастака рэспублікі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Вітала Цвіркі, прысвечаная 50-годдзю яго творчай дзейнасці. Больш за 400 работ прадставіў старэйшы беларускі жывапісец, аўтар цудоўных палотнаў, якія ўслаўляюць прыгажосць роднага краю. Сабраныя тут шматлікія пейзажы, нацюрморты, акварэлі сведчаць пра няспыныя творчыя пошукі мастака. Галоўнай тэмай творчасці В. Цвіркі можна назваць тэму Радзімы, якая ўвасоблена ім у прыродзе роднага краю, мілых яго сэрцу вёскаў на ўзгорках, бярозавых галях і пералесках. Адна з яго работ так і названа — «Мая Радзіма». Гэта начны пейзаж: у ружовым святле месяца зацілі ўсе дрэвы і кветкі, і паветра напоена звонкай цішынёй і прахалодай. Тонкі знаўца прыроды, В. Цвірка імкнецца ў сваіх

карцінах не толькі адлюстраваць той ці іншы яе стан — расквіт ці зімовы сон. Прырода для яго поўная жыватворнай сілы і бясконцай прывабнасці. Пейзажы, пейзажы, пейзажы... Іх можна было ўбачыць на гэтай выстаўцы даволі шмат. Але ўражанне аднастайнасці не ўзнікае. Палессе, Прыняман-

не, Міншчына, Купалаўскія мясціны, родная Гомельшчына, па-свойму апаэтызаваныя ўлюбёным у іх мастаком, які гэта сваё бачанне шчодро дорыць людзям, зачароўвалі наведвальнікаў выстаўкі. **НА ЗДЫМКАХ:** пейзажы В. ЦВІРКІ «Мая Радзіма» і «Зіма». **Фота У. КРУКА.**

ЭКСКУРСІЯ... У БУДУЧЫНІЮ

У Мінску ў адным са старых кварталаў, што ўзнік і сфарміраваўся ў XIX стагоддзі, вядуцца рэстаўрацыйныя работы. Пройдзе крыху часу, і цяперашняе Троіцкае прадмесце цяжка будзе пазнаць: яно стане такім, якім яго ведалі і бачылі мінчане ў мінулым стагоддзі.

...Тады квартал уяўляў цэльны архітэктурны ансамбль, які размяшчаўся на правым беразе Свіслачы. З аднаго боку яго абмяжоўвала вуліца Старавіленская, з другога — цяперашняя вуліца М. Горкага, а з трэцяга — былая Троіцкая. Тут стаялі двух- і трохпавярховыя будынкi, дзе размяшчаліся розныя майстэрні, крамы. Дамы гэтыя былі з прыгожымі балконамі, аканіцамі, з надворнымі лесвіцамі. У прадмесці жыў у асноўным рамесны люд.

Супрацоўнікі аднаго з архітэктурна-рэстаўрацыйных аддзелаў спецыяльных навук ва-рэстаўрацыйных вытворчых майстэрняў Міністэрства культуры БССР разам са спецыялістамі інстытутаў «Мінскпраект» і «Белжылпраект» працавалі праект рэстаўрацыі і рэканструкцыі гэтага квартала. Начальнік аддзела Сяргей Багласаў паказвае эскізы. На іх адлюстраваны крытыя чырвонай чараліцай дамы. Ціка-

вая кампазіцыйная пабудова квартала: шматлікія дворыкі, плошчы, праходы — адзіная, арыгінальная структура. У невялікай ступені садзейнічаюць стварэнню атмасферы, самога духу таго часу элементы добраўпарадкавання — лаўкі, вулічныя ліхтары, розныя рашоткі на балконах і агароджах, дзвярныя званочкі...

— Квартал меў адзіную па характары і цэльнасць па стылю забудову, — тлумачыць С. Багласаў. — Гэта паказаў праведзены намi аналіз будынкаў, якія захавалі сваю гістарычную форму. Аб гэтым сведчаць і знойдзеныя ў Цэнтральным дзяржаўным гістарычным архіве БССР праекты і абмеры пабудовы існуючых і тых, што ўжо не захаваліся.

Па старых фатаграфіях, архіўных матэрыялах рэстаўратары ўзнаўлялі першапачатковае аблічча квартала, асобных будынкаў, інтэр'ераў.

Ужо ў наступным годзе будучы адрэстаўраваны першыя чатыры дамы прадмесця, што выходзяць на набярэжную. У іх адкрыюцца карчма і кавярня, крамы, падобныя на тыя, якія бытавалі тут у мінулым стагоддзі. Ва ўзноўленым квартале сталіца будзе размяшчацца музей народнай творчасці, які пазнаёміць на-

ведвальнікаў з беларускім народным касцюмам, ткацтвам, керамікай. Там, дзе былі некалі шматлікія крамы, адкрыюцца магазінчкі, аптэка, якая будзе спецыялізавацца на продажы лекавых траў, майстэрня па рамонту старадаўніх гадзіннікаў, салон кветак, цырульня, фатаграфія. Прыхільнікам пазіі Максіма Багдановіча будзе цікава пабываць у музеі, які раскажа аб жыцці і творчасці выдатнага беларускага паэта.

Троіцкае прадмесце з'явіцца пачатковым этапам той вялікай работы, якую павінны ажыццявіць беларускія рэстаўратары. Наступным будзе адраджэнне культурна-гістарычнага цэнтру Мінска. Рэстаўратары адноўяць гарадскую ратушу, у якой размясціцца бюро па турызму і экскурсіях. Будзе пабудавана нанова і Святадухаўская царква — унікальны помнік эпохі Рэнесан-

са ў Беларусі, дзе адкрыюцца зала камернай музыкі і музей старадаўняга жыцця.

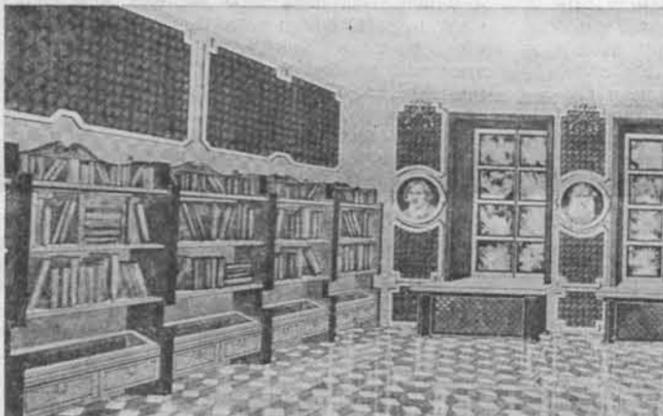
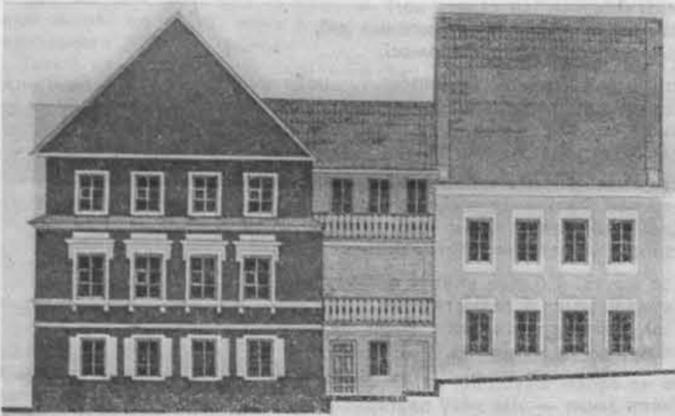
Пасля рэстаўрацыі ў былым кафедральным саборы — унікальным помніку беларускага барока будзе зала арганнай музыкі. На адной са старэйшых вуліц — Гандлёвай — адкрыюцца невялікія магазінчкі. У доме № 4 на плошчы Свабоды, які звязаны з рэвалюцыйнымі падзеямі ў горадзе, мяркуецца размясціць музей Ленінскага камсамола Беларусі.

...Такім бачыцца Мінск у недалёкім будучым, горад старажытны і вечна малады.

Н. НАДЗЕІНА.

НА ЗДЫМКАХ: у праектна-канструктарскай майстэрні ідзе абмеркаванне плана рэстаўрацыі; так будучы выгляд памяшканні пасля рэстаўрацыі.

Фота П. НІКІЦІНА.

ПОРІ

МАЦНЕЙШЫЯ У ЕУРОПЕ

3 2 па 8 красавіка ў Мінску праходзіў чэмпіянат Еўропы па хакею сярод юніёраў. Восем мацнейшых каманд кантынента былі разбіты на дзве групы і спрачаліся за выхад у фінал.

Зборная каманда Савецкага Саюза ўпэўнена завяршыла папярэднія гульні. На яе ліку перамогі над хакеістамі Аўстрыі — 17:0, ФРГ — 17:2 і Фінляндыі — 9:2. Апошні выйгрыш быў асабліва важным, таму што спарт-

смены СССР выйшлі ў фінал з двума ачкамі. Галоўныя сапернікі нашых спартсменаў хакеісты Чэхаславакіі і Швецыі згулялі паміж сабой унічыю — 4:4.

У заключнай частцы першынства кантынента хакеісты Савецкага Саюза з буйным лікам перамаглі шведаў — 10:1, а чэхі фінаў — 4:3. Цяпер усё павінна была выграшыць апошняя сустрэча. Каб стаць першымі, спартсменам Чэхаславакіі патрэбна было выйграць у каманды СССР. Але гэты цікавы і вельмі напружаны паядынак завяршыўся ўнічыю — 3:3. Такім чынам, хакеісты нашай краіны захавалі перавагу ў адно ачко над галоўнымі сапернікамі і сталі чэмпіёнамі Еўропы.

НА ЗДЫМКУ: вароты аўстрыйскай каманды атакуюць хакеісты СССР.

Фота Г. СЯМЁНАВА.

ЦЯПЕР НІЧЫЯ

Чарговы матч першынства краіны па футболе правялі мінскія дынамаўцы. На гэты раз яны сустраліся ў Ленінградзе з мясцовым «Зенітам».

Госці першымі адкрылі лік. Гол у вароты ленінградцаў забіў лепшы нападаючы мінчан Аляксандр Пракапенка. Але пераможны лік беларускія футбалісты захаваць не змаглі. У другім тайме з пенальці «Зеніт» забіў гол у адказ.

Цяпер «Дынама» 19 красавіка будзе прымаць на сваім полі маскоўскі «Спартак».

ПАЧАЛІ З ПЕРАМОГ

У Гомелі пачаліся заключныя гульні першынства краіны па валеяболу сярод мужчынскіх каманд першай лігі.

Упэўнена пачалі сустрэчы спартсмены Беларусі. Мінскі «Матор» атрымаў дзве перамогі запар. Ён нанёс паражэнне спартакаўцам Тбілісі 3:0 і камандзе горада Кішынёва 3:1. Не адстаў і гомельскі «Прамбуд». На яго ліку перамогі над ДІСІ (Днепрапятроўск) і тбілісцамі.

ШАНЦЫ ЗАСТАЮЦА

Няўдала пачалі фінальныя гульні першынства СССР па гандболу армейцы Мінска. Яны ўступілі спартсменам Тбілісі і маскоўскаму ЦСКА.

Але затым выйгрышы ў СКА (Кіеў) і маскоўскай каманды Кунцава дазволілі мінчанам падняцца на другое месца ў турнірнай табліцы.

Чатыры каманды — ЦСКА, каўнаскае «Гранітас», СКА (Мінск) і «Буравеснік» (Тбілісі) маюць шанцы стаць чэмпіёнамі краіны. Да канца першынства краіны застаўся толькі адзін круг.

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ

3 ЭМБЛЕМАЙ «ІНТЭРКОСМАС»

Філатэлісты нашай краіны папоўнілі свае калекцыі новымі цікавымі выпускамі паштовых мініячур, якія адлюстравалі самыя розныя падзеі ў жыцці нашай краіны.

Перш за ўсё гэта маркі на касмічную тэму. У сувязі з 20-годдзем Цэнтру падрыхтоўкі касманаўтаў імя Ю. Гагарына Міністэрства сувязі СССР выпусціла серыю з трох шматколерных мініячур. Яны расказваюць аб агульнай тэарэтычнай, тэхнічнай, лётнай, парашутнай, медыка-біялагічнай падрыхтоўцы касманаўтаў. На кожнай марцы змешчаны юбілейны тэкст і бюст першага касманаўта Ю. Гагарына. Цікавы той факт, што ў стварэнні гэтых марак у якасці мастака прымаў актыўны ўдзел лётчык-касманаўт СССР У. Джанібекаў.

Паштовымі выпускамі адзначаны сумесныя касмічныя палёты па праграме «Інтэркосмас» савецка-в'етнамскага і савецка-кубінскага экіпажаў. На ўсіх марках дадзена эмблема праграмы «Інтэркосмас», змешчаны дзяржаўныя флагі СССР, СРВ і Кубы. Міністэрства сувязі СССР ужо выпусціла нямала марак, якія расказваюць аб супрацоўніцтве Савецкага Саюза з краінамі сацыялізму па праграме «Інтэркосмас», аб сумесных палётах з касманаўтамі ЗША, Чэхаславакіі, Польшчы, ГДР, Балгарыі, Венгрыі, аб сумесных праграмах даследаванняў з Францыяй і Індыяй.

Леў КОЛАСАЎ.

Гумар

Зайшоў аднойчы швец да доктара і пачаў скардзіцца на свае хваробы.

— А што ў вас баліць? — пытаецца доктар.

— Усё баліць. Вочы быццам клеём намазаны, язык стаіць як падзіва, у горле не інакш, як цвікі забіты, у жываце быццам драгваю сцягнута, у вушах як хто шылам пара, ды і ўсяго быццам на капыл нацягнулі...

Клоун на арэне глытае іголку. З залы чуваць зедлівы голас:

— А вы ж раней шпагі глыталі!

— Глытай, а цяпер я на дыяце, — адказвае клоун.

— Мама, я цвёрда вырашыла выйсці замуж толькі за салдата: ён умее шыць, цыраваць, мыць і, галоўнае, бездакорна выконваць загады.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ
ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80; 33-03-15, 33-16-56,
33-07-82.

Ордэна Працоўнага
Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі.
Зак. 658